

11
Af S. O. Heikel medelt brev af ²⁷/X 96 öfverlämnad till S. H.

Järäisniemi - Nimisjoki - fyndstället. ¹ d. 6-7 maj. 1895.

Då O. A. F. Mustonen (Lönnbohm) år 1884 såsom forminnesföreningens stipendiat samlade fornhi-
storiska upplysningar i Kajana härad, lyckades
han bland annat komma öfver några stenredskap
och en mängd ornerade keruksskärfvar, hvilka fö-
remål blifvit funna i Järäisniemi - socken på norra
stranden af Nimisjoki-ä, som i riktning från NV
till SO ur Nimisjärvi-sjö utfaller i Uleå-träsk
några kilometer söder om Waala. (Musiets katalog
nr 2378. 31-37). Dessa fynd antydde tillvaran af
en bostadsplats och tillväkningsort af fornsaker från
stenåldern i vårt land. Detta fyndställe äfven-
som därstädes funna föremål omtalas och delvis
afbildas i J. R. Aspelins följande år d. ä. 1885 ut-
komna, "Suomen asukkaat s. 9. Iedermera finna
vi hos W. Wallin på sid. 19 i hans, "Suomen kansan
sihiistoria" af år 1894 ett utdrag från Mustonens
berättelse, i hvilken Mustonen yttrar bl. annat att, "Ni-
misjoki är under vårflödet så djup, att äfven en
tjurbåt då kan flyta fram där, ejes är den grundare.
Tid sin början är äns bred, men har gytjiga stränder,
som vattnet utgräft äfven under nu lefvande
människors tid. Här på äns norra sida, hvarst
marken är ler- och stenblandad, är det just som
man på en sträcka af ungefär 10 fmnr efter vär-
flödets fallande uppsamlat många, dels hela, dels
fragmentariska stenredskap eller stenflisar, som blif-
vit använda såsom äggvärktyg samt mångahanda
keruksbitar, hvaraf endast en del finnes i behåll".
De af Mustonen insända kerukksfragmenten äro
af honom fördelade i 19 särskilda grupper med fä-
stätt afseende på de olika ornament, hvarmed
kerukorna varit pryddas. I Mustonens nämnda sam-
ling ingår för öfrigt blott en enda rätmäjsel, 2

¹ Föredrag, hållet vid Finska forminnesförenin-
gens ärmöte d. 7 maj 1896.

fragment af dylik, ett fragment af möjligen knif och 4 stenspäanor eller s. k. nucleus. Af dessa uppgifvas dock den hela mäjseln och kniffragmentet vara funna i ett stenröse i närheten af det i fråga varande fyndstället.

Oaktadt dessa uppgifter af Mustonen samt ställets och där gjorda fynds omtalande i den arkeologiska litteraturen, är det sannolikt att denna aflägsna fyndort för åtminstone en tid framåt icke blifvit föremål för närmare undersökning, om icke insändandet af nya fynd åter länkat uppmärksamheten på densamma.

Historiska museets kringvandrande uppsamlare J. Kauppi besökte enligt anvisning, som doktor St. Pelgren lämnat honom, nämligen Nimmisjärvi trakten i början af år 1895 och lyckades härvid öfverkomma 4 stenredskap, som blifvit funna på ofta nämnda ästrand (N: 3041. 6-9). I sitt bref, dateradt Utajärvi 7/1 1895, yttrar han i anledning häraf, att barn isynnerhet om varen pläga hitta på stranden af Nimmisjärvi-sjö och ä på Uusitalo torps mark i massa berkruskärpvar, stenredskap och flintbitar, hvilka de dock använda till att med dem längs träskets vattenyta hatta s. k. "filbunke" eller "smörgäsar". Vid denna lek skola isynnerhet berkruskärpvarna haft god åtgång. Äfven Kauppi insände med de nämnda stenredskapen en rätmäjel, som skulle vara funnen i ett röse på granntorpets järventaka gård. En följd af dessa nya fynd var att jag på uppdrag af statsarkeologen d. 6-7 augusti 1895 besökte stället och utförde därstädes gräfningar. - I museets katalog under n: 3147 har jag redogjort för resultatet af denna undersökning, om hvilken jag här vill anföra följande.

Det i vinkeln emellan Nimmisjärvi-sjö och Nimmis-

jöki. Å liggande landområdet är ytterst lågt, kär-
rikt och stenigt. Det vid nämnda åstrand befintli-
ga fyndstället fann jag äga en längd af 20-30
meter samt en bredd af 15-20 meter. Marken är del-
vis mossbelägen och är sålunda äfven en del större
stenar betäckta. Under mossan märkes en svart-
aktig jord ända till en half meters djup och
finnes i densamma kol, men mera sällan brän-
da ben. Lerkrusskärfor kunde ibland anträffas
omedelbart under mossan. Invid en och
annan större sten var den svarta jorden jämte
inblandade kol hopad i större mängd än vanligt;
antagligen hade här varit eldstäder. Från
dessa stora stenar hade till följd af eldens
invärkan flakor spjälkats. Öfverallt och tämligen
tätt förekommo små stenflisor eller spånor, i-
bland hvilka ganska många kvartsbitar lägo.
Äfven dessa senare utgjordes vanligen af knacka-
de små flisor, men sågs en och annan äfven hel
kvartsten af knytnäfves eller ett mindre männi-
skohufvuds storlek. Flinta, såsom en främman-
de stenart, var däremot mycket sällsynt. Jag
lät på långt när icke uppgräfvat hela områ-
det, utan undersökte detsamma endast på
ett par tiotal olika punkter.

Ett godt stycke, kanske $\frac{1}{2}$ kilometer härifrån
visades mig ett annat dylikt fyndställe. Detta
läg på stranden af Nimisjärvi-sjö och nära
till jälfva Unsitalo-torp, på hvars mark äfven
det redan beskrifna stället läg. Den andra
fyndplatsen var åtminstone numera långt obetyd-
ligare, än den första. Den utgjordes nämligen
af en alldeles smal strandremsa af 17-18 meters
längd och hittades i densamma blott på ler-
krusskärfor och knackade stenspånor.

Redan vid min ankomst jag af kanske ett
dussin barn från omnäjdén en mängd föremål,
som de delvis uppkrafsat eller ejes funnit på
nämnda fyndställen. För framtiden bör jag här
äfvén anmärka, att J. Kauppi på den karta han ri-
tat öfver Nimmisjärvi-sjö och hela dess omnäjd och
som han bifogat sitt förut citerade bref, angif-
vit den motsatta stranden af Nimmisjoki ä också
såsom fyndort. Då denna omständighet icke
uppdagades för mig på ort och ställe, besökte jag
icke den andra ästrandén, hvilket jag kanhända
ändå bort göra. - I förbigående vill jag här
ock nämna att det stenröse på färventaka gär-
den och i hvilket enligt Kauppis meddelande en
rätmjäsel blifvit funnen, befans vara en gammal
stugu-ugn. Ett röse, som jag lät uppkasta på
Uusitalo-marken, syntes blifvit bildadt under
senare tid och till följd af svedjande.

Den af mig räknade dels genom uppköp, dels genom
gräfningar hopbragta samlingen från Läräisniemi
innehåller följande saker: ett fragment af slip-
sten för stenredskap, 3 rätmjäslar, 41 fragment af slipa-
de stenredskap, 120 stenflisar l. spånar utan något
märke till slipning, af dessa äro nära $\frac{1}{3}$ af kvarts,
några hundra lerkruksskärvar, af hvilka 30 st. äro
från krukmykning, 3 små flintbitar, 19 brända ben-
smulor samt slutligen 3 fragment till gjutfarm
för bronscellt. Förutom redan uppräknade föremål,
hafa af Uusitalo torparen blifvit 1895 till museet insän-
da några lerkruksskärvar och 2 fragment af mjölar,
funna vid Nimmisjoki eller Nimmisjärvi (Musiets katalo-
g n: 3116 och 3204).

Redan i och för sig hafva naturligen dessa fynd
en stor betydelse för belysande af Stenåldern i den
nordliga del af vårt land, där de funnits. Ännu

mer betydelsefull och intressantare bli belysningen, om vi kunna finna anknytnings- och jämförelsepunkter i andra fynd från samma tidsperiod i Finland och angränsande länder. Detta är också fallet. I Finland har man uppdagat åtminstone två andra fyndställen, som erbjuda jämförelsepunkter med det i Täräisniemi. Det första af dessa är det af dr Th. Schwindt år 1872 undersökta i Teperinaho i Haaparanta eller Tiurinmaki by af Räsälä-socken, från hvilket ställe dels han själf uppsamlade, dels förut tillvaratagit ett tusental lerkruksbitar. Området, där dessa funnas, var nära 20 meter långt samt ungefär 7 meter bredt och kan detta ännu icke anses uttömt på sitt innehåll, emedan endast diken gräfdes, för att utrona vidden af det jordområde, hvori krukstycken förekommo.

Utom dessa stycken hittades blott en liten flintbit och en smal brynsten (Musiets katalog n: 2789). Lerkruksbitarna påträffades vid ett medeldjup af 20-25 cm. På magister A. Flackman af ven deltog i undersökningen af sist nämnda fyndplats kan jag enligt hans muntliga meddelande tillägga, att jorden här utgöres hufvudsakligast af fin sand och att stället ligger nära Huoksens strand.

Ett annat fyndställe, som här kommer i betraktande, är det på Ripatin Salo hemmans mark i Hankasalmi. På jag hösten 1894 undersökte detsamma och publicerat resultatet af undersökningen i Finskt museum 1894 n: 8-9 sid. 130-132, vill jag icke vidare här uppehålla mig med en detaljerad beskrifning af fyndorten och de därstädes gjorda fynden. (Musiets kat. 3006. 2-9). Den mest frapperande öfverensstämmelse, som vi finna emellan de fynd, som blifvit gjorda på

de tre nämnda ställena, finna vi lerkrukornas form och ornering. Ehuru endast större och mindre bitar tillvaratagits, är det dock påtagligt, att dessa kärl haft rundade bottnar. Schindt säger det uttryckligt om lerkärlden från Räsätä. Af fragmenten, funna i Hankasalmi, har man i historiska museet så pass mycket lyckats rekonstruera en kruka, att om dess form icke något tvifvel kan råda. Densamma finnes afbildad i 'Finskt museum' för 1874 sid. 131. Bland lerkruksstyckena från Järäisniemi finnas också kupiga sådana, hvilka antyda att kärlden äfven här måtte haft bottendelen rundad. Äfven orneringen, som i främsta rummet består af djupa runda gropar och tandade strimmar, är hufvudsakligast af en så enahanda och karakteristisk art, att man långt härförinnan redan blott på denna grund icke tvekat att jämföra dessa lerkrukskärfvor med dylika, som funnits i Ladoga kanal och annorstädes i norra Ryssland. Då vi konstaterat detta, kunna vi inregistrera bland stenålderns kärl en något defekt lerkruka, som 1889 insändes till museet af Salomon Hilskan^m, enligt hvars uppgift den blifvit funnen vid dikesgräfnings i Tikala åkern af jähdyppohja by och Wirdois socken. (Museets katalog 2634. 480). Då föremålet inkom till museet, hade man ingen föreställning om att detsamma kunde tillhöra stenåldern och har kanske äfven af andra orsaker fyndstället icke blifvit dess mera undersökt. - Hvad kärleus dimensioner beträffar, synas de varit ganska stora. De minsta af de i Ladoga kanalen funna har man beräknat varit 55 centimetr breda öfver mynningen. Den från Hankasalmi sammanlatta krukans mäter likaså öfver mynningen

38 centmtr. De i Räisälä och Päräisniemi funna
lerkrukskärfvarna tyda mestadels och på
stora dimensioner. Den i Virolis funna ler-
krukan synes dock varit af ett mindre slag.
Bland delvis förekommande likheter är än-
nu att anföra förekomsten af öron, som enligt
Schwindts uppgift funnits hos ett par af kärlden
från Räisälä. Enligt mig meddelad upp-
lysning skall man äfven i Hankasalmi
funnit ett lerkärl med öron, men hade det-
ta redan långt före mitt besök på stället
gått förloradt. Några andra antydningar
om förekomsten af öron på lerkrukorna från
de af mig nämnda fyndställena hafva vi icke.
Innostrantzsev, som såsom kändt i ett stort
arbete* på ryska beskrifvit fynden från Lado-
ga-kanalen, säger att ingen af lerkrukskärf-
varna från nämnda kanal antyder att kärlden
skulle haft öron. I dess ställe håller han före
att ett rundt hål, som han sett på en skärf-
va, hvilken tillhört mynningen af en kruka,
antyder på att kärlden från dylika hål varit
upphängda öfver elden. I händelse J. sett
lerkrukan från Hankasalmi hade han
helt visst tillika insett det oriktiga i denna
sin gissning, emedan vi här hafva sådana hål
öfveralt på kärlet. Den runda trädsticka, med
hvilken man sannolikt stuckit dessa öfverhuf-
vud ganska djupt gående gropar, har ofta
gått igenom sidorna och torde ett sådant för-
hållande tyda på att dessa kärll varit afred-
da för uppbevarande af torra och icke flytan-
de ämnen. Bristen på eller förekomsten af öron
hos ifrågasvarande lerkärl torde i hvarje hän-
delse vara af underordnad betydelse och icke
invärka på indelningen af denna formgrupp.

* Recenseradt
af J. Q. A. i Val-
voja. 1883. s. 222.

Finge man tro Innostrantzew efter orden skul-
le vi däremot på grund af en annan omstän-
dighet mästa antaga att de i Ladoga-kanalen
funna kärnen varit af annan form, än de i
Finland anträffade. Innostrantzew säger näml.
att Ladoga-kärnen liknat vanliga krukor,
men yttrar för öfrigt intet om formen på deras
botten. Men då kändt är, att de ryska lerkru-
korna hafva platt botten, är det påtagligt
att F. tänkt sig att de forntida krukorna från
Ladoga-kanalen varit formade på samma
sätt d. v. s. att också de haft platt botten.
Men som sagdt, F. yttrar intet direkt om bott-
nen och då han själf icke märkt att hans
sammansällande af de forntida krukorna
med de ryska är vilseledande så tyder detta
på, att tillvaran af krukor med rundad bot-
ten varit honom en hemlighet. Denna ofull-
ständighet i F. beskrifning är därför af den
beskaffenhet, att vi däraf icke få något skäl
att tudela den i fråga varande formgruppen
af lerkärl.

En annan omständighet, som är gemensam
för de fynd jag i det föregående omtalat,
är förekomsten af flinta. Hissertligen är den-
na i de finska fynden nästan obearbetad, men
redan dess upprepade förekomst mäste anses så-
som en omständighet af betydelse. Schwindt om-
talar från Hiitola, såsom redan nämnt, en
enda flintbit; i Hankasalmi hittade jag 5
flintskärvar och från Käräisniemi hafva vi
3 sådana. Då flintan är inhemsk i Onetj
och andra delar af norra Ryssland, så är det
väl förbindelser ät detta håll, som vi hafva
att tacka för förekomsten af denna stenart

tillsammans med andra fornsaker i de nämnda fynden från stenåldern i Finland.

I det föregående nämde jag redan att bland de i Päräisniemi funna fornsakerna befinna sig och 3 fragment af gjutform för bronscelt. Detta är något nytt och egendomligt för de i fråga varande stenåldersfynden. Formen är modellerad af lera, som tyckes likna den, af hvilken lerkrukorna blifvit för hand bearbetade, och sedan bränd. Tyvärr är pjesen defekt, så att vi om celtens form icke få en fullständig föreställning, men att döma af fragmenterna har denna varit af Ural-altaisk typ. Från Nuhos känna vi ett annat exemplar eller rättast ena hälften till en snarlik gjutform för celt (N° 3045. 37), hvilken halfru J. Kauppi insände vintern 1895. Denna senare gjutform är af skiffer. Då den ena af dessa gjutformer funnits tillsammans med fornsaker från stenåldern, finna vi häraf yttermera bekräftelse på att den ostfinska stenåldern stått på ett eller annat sätt i samband med mera ostliga trakter, i hvilka redan bronsåldern börjat. Ett samma håll pekade såväl flintskärvarna som och lerkrukorna, i afseende å hvilkas ^{senare} form och ornament man i Ryssland funnit jämförelsepunkter i fynd från Oka, Kama och Ural. På ostligt kulturinflytande häntyddes äfven de ringar af sten, hvilka Hackman för en tid sedan behandlade i ett föredrag inför Fornminnesföreningen. Äfven andra omständigheter kunde anföras, hvilka förde forskarns blickar åt samma håll, men som jag till följd af särskilda omständigheter denna gång måste förbigå. — För litet mera än en vecka sedan var jag i tillfälle att i universitetets

solennitetssal åhöra ett föredrag, som behandlade kulturväternas utbredning i Finland. I sammanhang härmed fick man höra, att en del växter invandrat västerifrån, en annan del österifrån. Analogt invandringar af människor och med dem kulturföremål måste vi antaga hafva ägt rum äfven på den mänskliga odlingens område redan under stenåldern i vårt land. Synnerhet i sydvästra Finland visa många former hos därvarande stenåldersföremål på kulturförbindelser med och vandringar från länder kring Östersjön, dä däremot de drag jag ofvan framhållit hos en mängd fornföremål från stenåldern i mera östliga delar af Finland ådagalägga invandringar och inflytelser från nordöstliga Europa. Det har dock icke varit min afsikt att här fördjupa mig i dessa dunkla frågor om forntiden, än mindre draga några förhastade slutsatser om det finska folkets förhistoria, jag har endast med några exempel velat påpeka huru som forskningsfältet och vyerna vidga sig med afseende på stenåldern i vårt land särskildt genom sådana fyndställens uppdagande, som det i Paraisniemi och några annatstädes i vårt land.